

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0023

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

tice *Hatabessi*. Amboinice *Samar* seu *Samal*: Mas peculiari nomine vocatur *Samar Batoe*, ob lapideam ejus substantiam, ac duritiem.

Locus. Optimum ac ruberrimum lignum crescit in Moluccis, tum in Amboina, vicinisque ipsi insulis, ac praesertim in Uliasserenfibus: Non amat litora, vel loca ipsis vicina, sed altos montes.

Ufus. Ad aedes navigiaque hoc lignum adhibetur, praesertim ab Uliasserenfibus lignariis, qui non tantum postes ac trabes praecipuarum ipsarum aedium ex eo formant, sed costas insuper carinasque navigiorum *Corre Corren* dictorum, quod certum navis genus est ratis more fabricatum, lateralesque afferes, non vero constratum, quum lignum hoc sit nimis grave, sed in aqua marina durabile. Si in aedibus hoc ligni genus diu fuerit inveteratum, adeo indurescit, ut clavum transfigere vix possint, in muris vero eodem conservandum est modo, quo antecessens *Syderoxylum*.

Fœmina ad tigna non adhibetur multum, quum illius lignum non sit durabile: Ob corneam ejus substantiam difficulter quoque per medium caeditur, sed per longitudinem facile finditur. Magi Indici hujus arboris radices effodiunt, quædam incondita mustitantes more suo verba, hasque cum quibusdam aliis radicibus supra caput gestant, ut juxta ipsorum opinionem immunes a vulneribus essent in bello.

In Arboribus Amboinensibus fructus adeo raro invenitur, ut Amboinenses ipsas steriles putent, dicuntque arbusculas ex radicibus veterum arborum propululare, uti in *Socco* id fit arbore: Ternatenses contra affirmant fructus illas gerere, qui maturi ex rotundo oblongi sunt instar ovi *Columbini*, qui tenera etiam & fusca folia in olus coquunt, vel cum piscibus pro condimento edunt, licet maxime amaricent & adstringant, quas binas qualitates ad sanitatem conducere dicunt.

Tabula Undecima

Ramum exhibet *Metrosideri Moluccæ*.

Tabula Duodecima

Ramum exhibet *Metrosideri*, quæ *Samar femina* vocatur.

OBSERVATIO.

Samar arbor apud *Valent. p. 220.* etiam occurrit, & in *Tab. sub No. LIV.* exhibetur.

CAPUT NONUM.

Metrosideros Spuria. Taëwan.

Quarta *Metrosideros spuria* est species, mixtamque gerit secundæ speciei naturam ut & *Tsjampadahæ*, huic autem proxime adcedit, videturque silvestris vel montana ejus species, dividiturque in marem & fœminam.

Primo *Taëwan* mas truncum gerit brevem, crassum, ac parum sinuosum, quem vir ulnis complecti nequit, cortice rugoso, ac muscoso obductum, vulneratusque lentum exsudat lac instar *Tsjampadahæ*. Rami rachidesque irregulares sunt, quibus folia simplicia infident, nullo ordine posita, paucis numero, a sex ad novem pollices longa, binos cum dimidio & tres lata, oris æqualibus; in apicem brevem firmumque desinentia, illis *Tsjampadahæ* similia, sed majora, superiore parte plerumque glabra nec fere rugosa; in inferiore parte parum rugosa sunt, sed non pilosa, obliquis admodum & sinuosis costis pertexta, harumque interstitia multo minoribus cancellatis repleta, suntque ibi obscure viridia nec splendentia.

Juniorum arborum folia sunt rugosiora, inque ipsorum oris signa quædam vel vestigia angulorum adparent,

Ternaats. Ternataans *Hatabessi*. Amboinisch *Samar* of *Samal*. Het mannetje wert in 't byzonder genaamt *Samar Batoe*, wegens zyne steen-bardigbeyd.

Plaats. Het beste en roodste wagt in de *Moluccos*, naast het zelve is het Amboinische in al de omleggende Eilanden bekend, inzonderheid in de *Uliassers*. Het wagt niet geern op strant, of daar omtrent, maar altyt in 't booge gebergte.

Gebruik. Tot den scheeps- en huisbouw is dit hout gebruykelyk, inzonderheid by de *Uliassersche* timmerlieden, die niet alleen stylen en balken tot haare voornaame gebouwen daar van maaken, maar ook de zaat-bouten of kielen van haare *Corre Corren* (dat zyn *Vaartuigen*) galeys-gewys gemaakt, met de meeste planken daar aan, maar geen bovenwerk, om dat dit hout te swaar is, daar en tegen in het zee-water durabel. Oud geworden zynde in de buyzen, wert het ook zo hart, dat men qualyk een spyker daar in krygen kan, en in muurwerk moet het op dezelfde manier bewaart worden, gelyk van het voorgaande *Tzer-hout* gezegt is.

Het wyfken wert tot geen timmerhout gebruikt van eenige aangelegentheid om dat het geenzints durabel is. Wegens zyne hoornagtige substantie, is dit hout moeyelyk dævers te kappen, maar splyt ligt in de lengte. De *Indiaansche* swart-Konstenaars graven de wortelen dezès booms uit, onder het preuvelen van eenige onbekende woorden naar haare manier, en dragen die met eenige andere wortelen boven 't hooft, om na haar geloof in den oorlog onquetsbaar te zyn.

Aan de Amboinische boomen is de vrucht zo zelden te vinden, dat het de Amboinezen voor onvruchtbaar houden, en zeggen dat de jonge boompjes uit de wortelen van de oude voortkomen, gelyk aan de *Socum-boom* geschiet. Daar en tegen de Ternatansen zeggen, dat ze vruchten hebben, dewelke ryp zynde uit den ronden lankwerpig zyn, als een duiven-ey, dewelke ook de jonge bruyne bladeren tot *Bocassan* en vissen eeten, hoewel die merkelyk bitter en t'zamentrekkende zyn, 't welk zy voor twee gezonde eygenscapen houden.

De elfde Plaat

Vertoont een Tak van het Ternataansche of Moluccische *Tzer-hout*.

De twaalfde Plaat

Vertoont een Tak van het Wyfjes *Tzerhout*, het geen *Samar* het Wyfje genaamt wert.

AANMERKING.

De *Samar-Boom* komt mede voor by *Valent. pag. 220.* en wert op de Plaat onder No. LIV. verbeeldt.

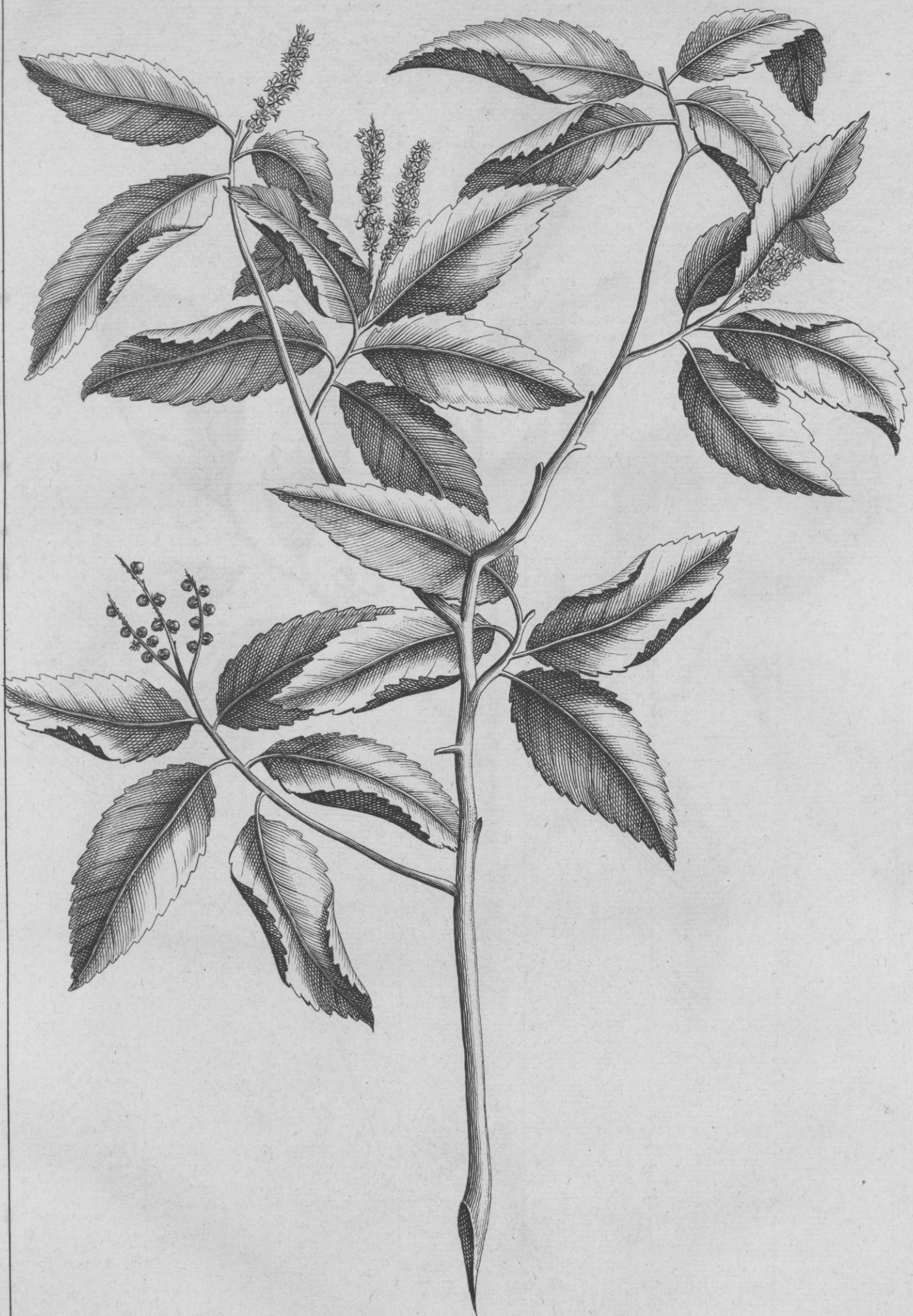
IX. HOOFDSTUK.

Bastaart Tzer-hout.

Het vierde *Tzerhout* is een bastaart-geslagt, en heeft een gemengde natuur van het tweede *Tzerhout* en de *Tsjampadahæ*, dog dit laatste komt het naast, en schynt een wilde of berg-zoorte daar van te zyn, men verdeelt het in mannetje en wyfken.

1. *Taëwan* het mannetje, gewint een korte dikke en wat bogtige stam, denwelken een man niet omvademmen kan, met een ruige moschagtige schorsse omgeven, dewelke gequetst zynde een taaye melk uytgeven, gelyk den *Tsjampadahæ-boom*. De takken en ryskens zyn ongechikt, daar aan de bladeren enkelt staan, en zonder ordre, weinig in getal, van 6. tot 9 duimen lang, 2. en 3. breed, met effene kanten en een styve korte spits, die van *Tsjampadahæ* mede gelyk, dog grooter, aan de boven-zyde meest glad, of zonder merkelyke ruygten. Aan de beneden-zyde zynze wel ruyg, dog zonder hayren, met zeer schuynze en bogtige ribbens, en haare tusschen-plaatzen met veel mindere, ruytsgewys doorweven en aldaar doods-groen.

Aan de jonge boomen zyn de bladeren wat ruyger, en aan de kanten ziet men eenige teekenen van hoeken, de mid-

parent, nervus medius, majoresque costae pilis & nigricante quasi arena obfusa sunt, uti & petioli, rachidesque anteriores, quae superius obtuse terminantur, nec talem gerunt longum apicem, qualis in Tsjampadaha observatur.

Fructus hinc inde solitarii post folia progerminant longiusculo insidentes petiolo, peculiaris formae, qualis raro in aliis conspicitur arboribus; videntur vero sine floribus provenire uti in aliis lactescentibus arboribus. Primo videtur hic fructus esse simplex, magnitudine Pruni, rugosus, ac punctulis notatus, ex rotundo oblongus, sed in superiore ejus parte & ad latera tres quatuorve alios emittit fructus alius formae, vel planos vel compressos, ac plerumque duplices, vel etiam ternos, & quaternos, atque hi sunt glabri, sed molles instar serici, ab utraque parte paucis perforati punctulis, quorum quodvis circulo notatum est. Majoris fructus color est pallide viridis, minorum vero aurantii coloris, intus carnem gerunt lentam & aurantiam, album exudantem lac, quod in glebis in fructuum exteriori parte exsiccat: In hac carne ossiculum locatur rotundum instar minoris capituli Bardanae, obductum carne quoque aurantia, subque hac tenerum & album putamen instar testae ovi, inque hoc durus & fuscus nucleus, in bina segmenta divisibilis, totus porro fructus inodorus est. In Hitoe ora hosce fructus inveni non majores, nec transversio longiores, ex rubro & fusco colore mixtos, irregulares, parumque compressos, ceterum primis rudimentis fructuum Tsjampadahae similes, pallidos, virides, ac demum luteos, externe parum rugosos, instar linguae interne molles & fungosos, parumque serofos, ac lac exudantes.

Lignum tignis utile, eodem fere crescit modo ac in Sideroxylo, in medio nempe cor durum locatum est, molliusque alburnum externe illud ambit, estque porro adeo simile Metrodoro vero, ut vix distingui possit, excepto quod Taëwan levius sit meliusque elaborari possit, in aqua plerumque supernat, intusque in venulis suis flavum repraesentans sulphur, sed paucissimum, dulciorem quoque habet odorem Metrodoro: Cor recens caesum intense luteum est, sed siccum pallide fuscum, inque aëdibus nigricat, seu in fumeum vergit colorem, color enim ejus luteus nulla servari arte potest, estque adeo grave, ut in aqua ad dimidium submergatur, non vero in totum petit fundum, haec etiam frusta in corde plerumque excavata sunt & cariosa, atque ex ejus lateralibus segmentis afferculi tantum formari possunt satis duri, ac Sideroxylo maxime similes.

Secundo Taëwan femina talem quoque gerit truncum ac corticem, sed ejus folia sunt majora, decem & undecim pollices longa, quatuor lata, oris aequalibus, unde & ab Hitoe differunt, inferius quoque copiosiores gerunt venas, ac rugosiora sunt, coloris subincani: ipsorum vero petioli, anterioresque rachides rugosae sunt ac pilosae. Hujus fructus solitarii & rari excrescent magnitudine prunorum, rugosis quoque punctulis obstiti, sed non minores gerunt istos fructus, quos praecedens: Tota quoque arbor viscosa turgit lacte, ejusque lignum citrini est coloris, nec ita fuscum est, si siccum sit, ac praecedens, estque mollius, minusque durabile illo maris. Utraque ligna prudenter secanda sunt luna silente, quumque arbores nulla tenera emittunt folia, alioquin hoc lignum facillime cossos generat. Fructus ejus observantur mensibus Martio & Aprili, quum optimum etiam hacc arbores caedendi sit tempus.

Nomen. Latine *Metrofideros Spuria*. Belgice *Bastaart Yzerhout*. Malaice *Tsjampadaha Utan*, quum ejus fructus quodammodo illos Tsjampadahae referant. In Leytimora bina gerit nomina, a plurimis vocatur Taëwan h. e. *Montana Metrofideros*, a quibusdam vero Ucken Ewan & Ana Ewan quasi *Anaha Ewan*, h. e. *Tsjampadaha Montana*.

Locus. In Amboina montibus crescit, vicinisque littori collibus, non in densis sed parvis silvis ac plurimum ad montium praerupta & declivia loca, tres quatuorque simul arbores uno inveniuntur loco, copiosius vero in Hitoe regione quam in Leytimora, sed raro obcurrit haec arbor, unde & non multum nota est.

Usus. Quum ejus segmenta vix viri crassitiu habeant, vel adquiri possint, ac plerumque non sint crassiora crure, hinc non magna opera vel lati asseres ex hoc

Tom. III.

for-

middel-zenuwe en grooter ribben, zyn met hairtjes of swartagtig zant bezet, gelyk mede de steelen en voorste ryskens. Het einde van de ryskens is stomp, en heeft geenzints de lange spits, die men aan de Tsjampadaha ziet.

De vruchten komen hier en daar enkele by en agter de bladeren voort, op een langagtige steel, van een bysondere gedaante, diergelyken men zelden aan andere boomen vint, en dat zonder bloeyzel gelyk alle melkboomen doen, eerst schynt het een enkelde vrucht in de grootte van een pruym, ruyg, en met puntjes bezet, uit den ronden lankwerpig, doch boven op en ter zyden geeft ze nog 3 en 4 vruchten uyt, van een andere gedaante, te weten of wat plat gedrukt, gemeenlyk twee aan malkander, hier en daar ook wel 3 en 4., deze zyn glat, dog zagt, in't aantasten als sulp, agter en vooren met weinige puntjes bezet, ieder met een Cirkeltje of dogje omgeven. De koleur van de moervrucht is bleek-groen, maar van de zyde vruchten of kinderen orange-geel, binnen ziet men een taay en orange-geel vleesch, een witte melk uytsweten, dewelke zig met klonteren buyten op de vruchten zet. In dit vleesch leyt een ronden korrel als een klein klitsje, omgeven met een orange-geel vleesch, en daar onder een dunne witte schaal als een Eyschaal, en daar in een harde bruyne beest, die zig in tweeën laat deelen, woorts is de geheele vrucht zonder reuk. Op Hitoe heb ik deze vruchten niet grooter bevonden als een dwers-vinger lank, uyt den rooden en vaalen gemengt, scheef, en wat gedrukt, anderzints de eerste schepzelen van Tsjampadaha gelyk, bleek, groen, ten laatsten geel, van buyten een weinig ruyg als een tonge, binnen week en woos, en een weinig weyachtig melk uytgevende.

Het hout dat tot het timmeren bequaam is, waft op de manier als aan 't Yzerhout, te weten, met een hart bert in de midden, en een week hout of spint buiten om, woorts 't Yzerhout zo gelyk, dat men 't qualyk onderscheiden kan, behalven dat Taëwan ligter, en gemakkeliker te bewerken is, in 't water meest dryvende, en van binnen insgelyks den geelen swavel in de adertjes vertonende, dog zeer schaars, ook zoeter van reuk dan 't Yzerhout. Het bert vers gekapt, is hoog-geel, maar besterft ligt-bruyn, en in de huizen van buiten swartachtig of aartverwig, konnende zyne geele koleur door geen konst bewaart worden, zo zwaar, dat het in 't water half zinkt, te weten, niet tot de gront toe, en men vint deze stukken in 't bert meest hol en vermolmt, konnende alleenlyk van de zyden eenige plankjes afkomen, die dan redelyk hart, en het Yzerhout zeer gelyk zyn.

2. Taëwan het wyfken heeft diergelyken stam en schorsse, dog de bladeren zyn wat grooter, 10 en 11 duymen lang, 4. breed, met effene kanten, waar in ze van het Hitoeze verschillen, van onderen hebbende meer aderen, en zyn ruyger, van koleur witachtig, maar baare steelen en voorste ryskens zyn gantsch ruyg en hairig. De vruchten hier van staan ydel en weinig, in de grootte van pruymen, mede met ruyge puntjes bezet, dog hebben de byvruchten niet gelyk aan 't voorgaande. Den gebeelen boom is mede vol kleverige melk, en het hout is bleek-geel, besterft zo bruyn niet als 't voorgaande, weeker, en minder durabel dan 't manneken. Het kappen van beide houten moet zorgvuldig geschieden by donkere maan, en als de boomen geen jonge bladeren hebben, want anders dit hout zeer ligt wormsteekig wert. De vruchten ziet men in Maart en April, wanneer het ook de beste tyt is om te kappen.

Naam. In 't Latyn *Metrofideros Spuria*. Op 't Duysch *Bastart Yzerhout*, in 't Maleys *Tsjampadaha Utan*, om dat ze eenigzints na de Tsjampadaha vruchten gelyken. Op Leytimor heeft by twee naamen, by de meeste biet by Taëwan, dat is berg-Yzerhout, doch by zommige Ucken Ewan en Ana Ewan, quasi *Anaha Ewan*, dat is berg-Tsjampadaha.

Plaats. Het waft in 't Amboinsche gebergte, ook op de naaste heuvelen aan strant, in geen digte maar ydele bosschen, meest aan stytle en 't hangen der bergen, twee en drie boomen by malkander, meer op het Land van Hitoe dan Leytimor, en werd weinig gevonden, daarom het ook weinig bekend is.

Gebruik. Om dat men stukken qualyk zo dik als een man kan hebben, en het meerendeel niet dikker dan een dye is, zo kan men geen groote werken nog breede planken daar

D 2

van

formari possunt ligno, prætereaque recens cæsum ad ædes adhibitum quam facillime a cossis exeditur, unde & Amboinenses ejus postes eligunt sponte in silvis deciduos, quorum exterius jam computruit alburnum, qui ruditer porro cæduntur, domibusque adponuntur. Recens vero cæsi postes feminæ adhiberi etiam possunt, si fumo repletis sæpius modo exponantur locis, quales plurimæ sunt incolarum casæ, unde durabiles sunt, adeoque indurati, ut pulsati sonitum edant. Optimum quoque est hoc lignum cistellis ex ipso formandis, quæ elegantiores ac leviores sunt illis veræ Metrofideri, nec umquam adeo nigra vel fusca sunt.

Defectu Pinangæ hujus trunci cortex recens adhiberi potest, qui dulcis est saporis cum levi adstrictione, spumamque oris adeo rubentem reddit ac vera Pinanga, si siri & calx ipsi addatur.

In terra hoc lignum durabile admodum est, fere ac *Novella nigra*, quod nempe sponte sua emortuum est, atque in silvis dejectum, qualia frustra aliquando inveniuntur multos per annos incorrupta ventoque exposita, quæ sicca nigra sunt, & ab alburno denudata, quæ interne intensum gerunt luteum colorem; sique hoc lignum ædibus inserviat, satis durabile est, si modo terram non attingat, vel in loco humido deponatur, unde mox putrescit.

Tabula Decima Tertia

Binos fistit ramos *Metrofideri spuria*, quæ *Taiëwan* vulgo vocatur.

Ubi Litt. A. *Maris ramum* fructibus irregularibus onustum repræsentat, quorum officula feminalia conspiciuntur ad a a minorum lateralium fructuum.

B. Vero *ramum feminæ* exhibet.

CAPUT DECIMUM.

Cofassus. Cofassu.

Post Metrofideri species hoc celebre tignum suum obtinet locum, cujus tres nobis obvenere species: Primo *mas* seu *rubra*; Secundo *alba*, seu *pallida*; Tertio *mollis*, quæ *femina* esse putatur, quæ omnes parum forma, modoque crescendi differunt, excepto lignorum colore.

Cofassus arbor est alta truncum gerens crassum, qui mox sinuosus & angulosus ac raro rotundus est, sed torosus, foveisque inpressus, cujus cortex est glaber & pallide cinereus, siccus, ac fragilis, in mare intus luteus, fortisque odoris, sed non jucundi: Ejus rami rachidesque admodum scabræ sunt, facileque abrumuntur, nec inflecti possunt, quin frangantur, intricati illi autem positi sunt, hæ vero cruciata, nec admodum extensæ, fuscoque & glabro cortice obductæ, qui in femina magis viridis est.

Ejus folia sunt longa & angusta, illaque *Sampaccæ* referunt, sed sunt ficciora, superne intense & obscure viridia, subtus subincana, plerumque ternata, sique rachides sint longæ, post superiorem foliorum ternionem unum alterumve par locatur oppositum & cruciatum, sunt vero folia palmam longa, tres digitos lata, firma, ac plerumque quasi semi aperta vel cuculata, costis parallelis ac transversalibus pertexta, subamari ingrati saporis. Feminæ folia sunt majora, flaccidiora, ternaque superiora plerumque bina ternave alia habent paria supposita.

Maris folia, terna nempe superiora inæqualis sunt longitudinis, supremum nempe seu medium octo novemque pollices est longum, binos vel binos cum dimidio latum, postque illud nunc simplex nunc geminum subsequitur par in acutum definens apicem, superiorque folii dimidia pars brevior quoque videtur altera, in supremo vero ramulo solitarium aliquando etiam observatur folium loco trium, quum vetusta sæpe decidunt, plurima autem horum pars verrucis pustulisque quasi ita obfessa est, ut inelegantis sint formæ.

Flores in ramulorum summo progerminant instar illorum *Ligustri*, magnitudine ac forma illorum *Lagondi*,

van maaken, daar toe het versch gekapte in de gebouwen gebruikt, zeer ligt wormsteekig wert, zo neemen de Amboinezen de stylen, die zy in 't bosch vinden van zelfs omgevallen, en waar van het buitenste spint afgerot is, die zy dan raauw bekappen, en aan baare huizen gebruiken. De versch gekapte, inzonderheid die van 't wyfken, kunnenze ook gebruiken als ze maar in rookagtige plaatsen staan, gelyk meest der Inlanders buysjes zyn, waar van ze durabel worden, en zo hart, dat ze klinken: Het is ook bequaam om kleene kistjes daar van te maaken, die fraayer en ligter zyn dan van het regte Yzerbout, en nooit zo swart-bruyn worden.

By gebrek van Pinang, kan men de versche schorffe dexes stams gebruiken, die zoet van smaak is, met een kleene adstrictie, en het speekzel alzo rood verft als regte Pinang, als men 'er Siri en kalk by doet.

In de aarde is het ook zeer durabel, schier als de *Novella nigra*, te weten, dat van zelfs gestorven, en in de bosschen gevonden is, diergelyke stukken men zomtyds vint, lange jaren in wint onbedorven gelegen hebbende, swart bestorven, van het buitenste spint ontbloot, en van binnen schoon boog-geel. Anders al 't gene men omkapt, als het nog in 't groeyen is, en aan gebouwen gebruikt werd, mag geen aarde nog vogtigheid raaken, waar van het straks verrot.

De dertiende Plaat

Vertoont twee Takjes van het *bastaart Yzerbout*, het geen *Taiëwan* by 't gemeen genaamt wert.

Alwaar Litt. A. aanwyft een Takje van het mannetje, met zyn irreguliere vruchten beladen, waar van de Zaatkorrels door a a aangewezen werden uit de kleine byvruchten.

B. Vertoont een Takje van het wyfje.

X. HOOFDSTUK.

Cofassus-Boom.

Naast de geslagten van 't Yzerbout, verdient dit vermaarde timmerhout zyn plaats te hebben, waar van zig drie soorten vertoonen. 1. Het roode of het manneken. 2. Het witte of bleeke. 3. Het weeke, dat men voor het wyfken houd, alle drie van gedaante en manier van wasdom weinig onderscheiden, behalven in de couleur van het hout.

Cofassus: is een hooge boom, egter met een dikke stam, die wat bogtig staat, zelden rond, maar boekig en met kuylen, met een effene en ligt-graauwe schorffe, droog en bryzelig, aan het manneken geel van binnen, en sterk van reuk, dog niet lieffelyk. De takken en ryskens zyn zeer styf, breken kort af, en laten zig zonder breken niet buigen, staan verwerd door malkander, en de ryskens in 't kruys, niet verre uitgebreyd, en met een bruyn gladde schorffe, dog aan 't wyfken groender.

De bladeren zyn lang en smal, en gelyken die van *Sampacca*, dog zyn droger, boven droevig hoog-groen, van onderen grysachtig, meest drie by malkander, en zo de ryskens lang zyn, agter de voorste drieling nog een of twee paren regt tegens malkanderen, en 't kruys een band lang, drie vingers breed, styf, en meest maar half geopent, met parallele dwers-ribben, bitterachtig en onlieffelyk van smaak. Aan 't wyfken zynze grooter, slapper, en de drie voorste hebben gemeenlyk nog twee of drie paren agter hun.

De bladeren van 't manneken, te weten de 3 wytterste, zyn van ongelyke lengte, te weten, het voorste of middelste 8. en 9. duimen lang, 2 en 2½ breed, en agter dezelve zomtyds nog een enkelde, zomtyds nog een paar, met een lange spitze; en de voorste helft van 't blad schynt ook wat korter te zyn dan de andere, dog men ziet dikwils ook aan 't voorste een alleen staan, in plaats van drieën, om dat 'er in den ouderdom een party afvallen, de meeste zyn met veele wratten en puystjes zodanig bezet, datze onzienlyk schynen.

Het bloeizel staat aan 't voorste der ryskens, gelyk dat van *Ligustrum*, van gedaante en grootte als dat van 't *Lagondi*,